

TLAČOVÁ SPRÁVA č. 1 (2020/2021)

Takmer tisíc premiér jubilujúceho Štátneho divadla Košice

Štátne divadlo Košice oslavuje 75. narodeniny. Necelé dva mesiace po oficiálnom skončení druhej svetovej vojny vzniklo nariadením Slovenskej národnej rady z 3. júla 1945 Východoslovenské národné divadlo so sídlom v Košiciach. V rokoch 1946 - 1955 nieslo názov Národné divadlo v Košiciach a od roku 1955 sa etablovalo ako Štátne divadlo Košice. Pod týmto názvom, s výnimkou trojročného obdobia experimentu so zlúčením košického a prešovského divadla v rokoch 1996 - 1999, pôsobí dodnes ako jedno z dvoch trojsúborových divadiel na Slovensku. Počas 75 divadelných sezón uviedlo takmer tisíc premiérových titulov. Výročie založenia Štátneho divadla Košice spadá do rámca Roka slovenského divadla 2020, ktorý bol vyhlásený pri príležitosti 100. výročia vzniku profesionálneho slovenského divadla.

Zakladajúcim riaditeľom a človekom, ktorý divadlo nielen personálne od základov budoval, sa stal Janko Borodáč, jedna z najvýraznejších osobností slovenskej divadelnej histórie. „Druhý deň poobzerali sme si divadlo. Jediný výraz, ktorý je správny: vydrancované do základov. Len niekoľko žiaroviek ostalo vo veľkom lustru, inde nič. Všetky kulisy odviezli do Miškovca,“ spomína na prvé dni po príchode do Košíc v auguste 1945 Janko Borodáč, ktorý aj v medzivojnovom období, ako herec, režisér a umelecký šéf činohry SND, pravidelne hosťoval v košickom divadle. Základom vznikajúcich súborov sa stali niekoľkí dovtedajší profesionálni umelci (zo Slovenského divadla v Prešove, ale aj bratislavského SND), priebežne dopĺňovaní činohernými ochotníkmi a spevákmi hudobníkmi z amatérskeho a školského prostredia.

O okolnostiach vzniku divadla písali pred necelým rokom v časopise Človek a spoločnosť v článku *Košice po druhej svetovej vojne a vybrané aspekty kultúrneho života* Štefan Šutaj a Lucia Heldáková: „O zakladaní divadla v Košiciach, o predstaveniach a hercoch informovala od samého začiatku obyvateľov mesta aj denná tlač. V časopise Demokrat bol 24. decembra 1945 uverejnený článok s názvom Veselý riport z javiska VND. Bolo to len niekoľko mesiacov od oficiálneho založenia divadla, ktoré riport popísal slovami: „Na počiatku bola tma... Bola. I tu v Košiciach. Videl si krásnu divadelnú budovu, ale v nej bola tma, holota. Akoby si videl človeka v elegantnej bunde, ale bez košele a bez nohavíc. A z ničoho bolo treba stvoriť. Zem, hviezdy i slnko. Videl si v auguste troch či štyroch nadšencov, porozbíjané kulisy a prázdnu garderóbu. A na tento koráb vstúpil starý majster Borodáč, s rutinou a elánom ako skúsený morský vlk. Lebo more bolo zamínované a bolo treba pevnej ruky na kormidle. Strašili míny i torpéda. Ale mocný bol kapitán...“

Ako svoju prvú premiéru uviedlo novovzniknuté divadlo 15. septembra 1945 hru Ivana Stodolu *Marína Havranová* v réžii vtedajšieho šéfa činohry Andreja Chmelka. „Prišiel deň, vlastne večer pätnásteho septembra. Je sobota, ráno ešte posledná generálka („všetko ako večer“), popoludní krátky odpočinok, a poďme odkliať tú košickú Táliu! Tréma, slávnostný prejav má povereník Laco Novomeský. Nepochybujem, že sa toto divadlo otvára už definitívne, navždy a nezdarené pokusy z predmníchovskej republiky sa nezopakujú!“ spomínal na prvú premiéru Chmelko, ktorý sa po odchode Janka Borodáča z Košíc v roku 1953 stal druhým riaditeľom divadla. Ako píše Šutaj a Heldáková, na výborne zvládnuté predstavenie sa pozrel aj Andrej Bagar, ktorý sa vtedy presvedčil o finančných a materiálnych problémoch, ktoré VND aj napriek veľkému a rýchlemu rozletu zažívalo (za dva mesiace sa rozšírilo zo 4-členného súboru na 90-členný). „Divadlu chýbalo drevo, uhlie, ale aj byty pre členov divadla. Bagar musel podľa informácií z tlače prespať v kancelárii divadla na stoličke a aj riaditeľ VND Borodáč sa vo svojom byte podelil o miesto s inými uchádzačmi o byt. Finančné ťažkosti pretrvávali aj naďalej. Peňažný balíček na rok 1946 pre celé slovenské divadelníctvo bol 24 mil. korún a z rozhovoru s Jankom Borodáčom zo 17. apríla 1946 je zrejmé, že sa financie prerozdeľovali nerovnomerne. Z troch štátnych divadiel bratislavské divadlo dostalo 16 miliónov, košické 6 mil. korún a zvyšné 2 milióny putovali do Martina. Platy košického

divadelného personálu boli na začiatku 2000 Kčs. 'Primoc na umretie, ale primálo na živobytie.' Aj napriek finančným, personálnym a materiálnym problémom sa podarilo rozbehnúť všetky tri časti košického divadla. Košice tak v roku získali 1945 fungujúce divadlo, ako jednu z najdôležitejších kultúrno-osvetových inštitúcií košickej spoločnosti. Počas prvej divadelnej sezóny divadlo odohralo 227 predstavení," uvádzajú Šutaj a Heldáková.

Prvou premiérou operného súboru bola 6. októbra 1945 opereta Oskara Nedbala Poľská krv v réžii Vladimíra Vrátu a hudobnom naštudovaní Radovana Fest-Spišiaka a prvou operou bola 1. decembra 1945 La Traviata Giuseppe Verdiho v réžii Alberta V. Pagáča a hudobnom naštudovaní Radovana Fest-Spišiaka. Balet mal svoju prvú premiéru v roku 1947, kedy v réžii Stanislava Remara uviedol balety Sylfidy, Morská Panna a Polovecké tance. Počas sedemdesiatich piatich sezón (do konca sezóny 2019/2020) uviedlo Štátne divadlo Košice 987 premiér rôznych divadelných žánrov, z toho opera 311 (228 operných a 83 operetných), činohra 552, vrátane viacerých muzikálových titulov a balet 124 premiér.

16. júla 2020

Svjatoslav Dohovič, webeditor a PR